

ORGANIZAREA EDUCAȚIEI PENTRU DREPTURILE COPILOR ÎN CLASELE PRIMARE CA RĂSPUNS LA PROVOCĂRILE LUMII CONTEMPORANE

Eugenia FOCA, asistent universitar (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți)

The Summary

Today's dynamic life puts forward challenges especially in the value of the educational area. Current educational challenges require the formation of an active personality with a high level of responsibility and social responsiveness, potentially opened to change. The school has a duty to get the child ready to fulfill his role, the active role in shaping the future society. It is essential that children should be aware of the importance of respect for their peers, for human dignity. This can be achieved only through educating individuals as a whole, which possess self-respect and own identity. In multicultural world, human relationships for a peaceful living can be regulated by the Human Rights Education. Human rights constitute an axiological and pragmatic minimum, a set of values, norms, principles which guide the common life of individuals in society.

The given article explains the role of children's rights' knowledge in the context of the educational process organization. It highlights methodological suggestions for proper implementation of human rights education in preschool and elementary school period.

Educația tinerei generații reprezintă un proces complex și multiaspectual. Astăzi viața e foarte dinamică, ea înaintează provocări în spațiul valoric al educației. Importanța educației pentru valori este categorică într-o lume plină de egocentrism, absentism și violență. Copii de astăzi sunt omenirea de mâine, ce-i care vor făuri bunuri materiale și spirituale, garantul continuității umane. Pentru provocările educaționale actuale trebuie să formăm o personalitate civic activă, cu un grad înalt de responsabilitate și receptivitate socială, un potențial deschis pentru schimbare.

Trecutul nostru inedit ne oferă puțină experiență la acest capitol, deoarece educația avea de multe ori ca pilon impunerea sau manipularea. Este important ca tinerii să conștientizeze importanța respectului față de semenii săi, față de demnitatea umană. Aceasta se poate realiza relativ doar prin intermediul educării persoanei întregi, posesoare al respectului față de sine, cu deținerea proprie identități. Într-o lume multiculturală reglementarea relațiilor umane pentru o conviețuire pașnică se poate realiza doar în baza educației pentru Drepturile Omului, ele fiind universale, neexcluzând nici o ființă umană, indiferent de rasă, sex, orientare politică, profesie.

Drepturile omului alcătuiesc un minim axiologic și pragmatic, un ansamblu de valori, norme, principii care orientează viața comună a indivizilor în societate.

Premisa educației pentru drepturile omului o constituie ideea că **există anumite valori importante pentru umanitate în ansamblul ei** (egalitate, nediscriminare, respectul vieții, libertate, respectul opiniilor, al credințelor religioase etc.), fără de care ideea de *demnitate umană* rămâne fără conținut.

Potrivit cercetării realizată de cei 25 membrii ai Grupului de Lucru pentru Monitorizarea

Drepturilor Copilului în Moldova (august-noiembrie 2009) s-au evidențiat următoarele aspecte referitoare la drepturile copiilor (au fost chestionați 1215 copii din 13 raioane și orașul Chișinău):

- gradul de informare a copiilor despre drepturile omului s-a dovedit a fi mediu; copii au menționat dreptul la educație, dreptul la timp liber, dreptul la opinie, dreptul la familie, dreptul la viață, dreptul la asistență medicală;
- mai puțin de 2% din copii au menționat dreptul la protecție față de exploatarea economică, non-discriminare, dreptul la păstrarea identității;
- fetele sunt în general mai bine informate despre drepturile copiilor decât băieții (45% din fete numesc 5 și mai multe drepturi comparativ cu circa 32% din băieți);
- cei mai mulți din respondenți au aflat despre drepturile copilului de la profesori (86%) și de la părinți (74,2%);
- cele mai des drepturile copilului sunt încălcate în stradă (69,2%), în locurile publice (44,6%), în școală (40%) și în grupul de prieteni (39,8%);
- majoritatea copiilor au menționat în caz de încălcare a drepturilor lor se pot adresa profesorilor, diriginților, directorului de școală (32,6%), părinților (29%), organelor de drept (19,4%), iar 15% – la persoanele din autoritatea publică locală;
- o pătrime (24,7%) dintre copii nu cunosc nici o persoană sau instituție la care se pot adresa în cazuri de încălcare a drepturilor lor.

Concluzia a fost aceea că sistemul de învățământ trebuie orientat către copil, iar educația în spiritul democrației și al respectării drepturilor copilului trebuie să implice și familia.

Educația pentru respectarea drepturilor omului este direct proporțională cu aptitudinile și personalitatea cadrului didactic, de aceea cere introducerea cunoștințelor despre drepturile omului prin competențe necesare educatorului.

Profesorul influențează puternic cristalizarea conduitei pentru respectarea drepturilor omului, în special la clasele I-IV, când comportamentul imitativ este dominant. Dacă profesorul este imparțial, nu face discriminări în relația cu elevii, iar în clasă predomină un climat democratic, copilul își formează mai ușor deprinderi de comportament în sensul respectării drepturilor omului. Educația pentru drepturile omului pune în joc valori și atitudini care pot fi formate cel mai bine în perioada copilăriei. Curiozitatea și receptivitatea specifice primelor etape din educația copilului (educația preșcolară și educația școlară elementară) constituie factori favorizanți în asumarea acestor valori și atitudini, în timp ce conformismul care tinde să caracterizeze adolescența poate avea un „efect de baraj».

Teoriile dezvoltării morale aduc, de asemenea, argumente în favoarea necesității unei educații precoce (vezi teoria lui Kohlberg). Pentru a fi cu adevărat eficientă, educația pentru drepturile omului trebuie să evite strategiile strict expositive și să pună în joc metode bazate pe acțiune. O asemenea educație începe cu recunoașterea și respectarea drepturilor omului/copilului chiar în context școlar; aceasta presupune o formare adecvată a tuturor profesorilor. Educația pentru drepturile omului începe așadar cu formarea profesorilor în sensul conștientizării și punerii în practică a unor valori și atitudini specifice în context școlar.

J. Delors consideră că; școala are datoria de a-l pregăti pe copil pentru îndeplinirea propriului rol. Acesta este doar un *minimum*, o „alfabetizare politică elementară», fără de care societatea democratică rămâne un simplu deziderat.

Educația pentru drepturile omului nu se reduce la predarea și însușirea unor reguli rigide. Educația pentru drepturile omului trebuie să constituie ea însăși un exercițiu de democrație, de dezvoltare a responsabilității și a spiritului critic. Școala oferă un model de practică democratică, astfel încât copilul să înțeleagă, pe baza unor probleme practice, care îi sunt drepturile și datoriile, sensul și limitele libertății, rezultând din exercitarea drepturilor și datoriilor altor oameni (Delors, 2000, p. 46).

M.Momanu propune ca un proiect educativ cu privire la drepturile omului să includă în mod necesar trei aspecte: cognitiv, afectiv și atitudinal. Principalele obiective ale educației pentru drepturile omului, pentru fiecare dintre aceste aspecte, sunt:

Aspectul cognitiv	<ul style="list-style-type: none"> – cunoașterea reprezentărilor elevilor cu privire la drepturile omului și ale copilului; – raportarea acestor reprezentări la principiile enunțate în diferite declarații și convenții; – cunoașterea drepturilor fundamentale ale omului; – cunoașterea instituțiilor care au drept scop respectarea drepturilor fundamentale ale omului; – construcția progresivă a unui sistem conceptual, care să pună în relație conceptele fundamentale: libertate, egalitate, demnitate, solidaritate, conflict, discriminare etc.; – analiza cazurilor în care drepturile omului sunt încălcate; – analiza dimensiunii istorice a drepturilor omului, a evoluției ideii de drept uman fundamental și a dimensiunilor actuale ale problemei în contextul problematicii lumii contemporane; – dezvoltarea gândirii critice astfel încât elevii să devină capabili să aprecieze gravitatea unor situații etc.
Aspectul afectiv	<ul style="list-style-type: none"> – suscitarea interesului pentru respectarea drepturilor omului; – dezvoltarea empatiei pentru cei care sunt victime ale încălcării drepturilor fundamentale ale omului etc.
Aspectul atitudinal	<ul style="list-style-type: none"> – formarea atitudinii de respect față de drepturile celorlalți; – formarea capacității de a lua decizii în diverse situații ale vieții cu relevanță pentru problematica drepturilor fundamentale ale omului etc.

Educația pentru drepturile omului presupune nu doar a ști, ci și a învăța să trăiești împreună cu ceilalți (solidaritate bazată pe empatie și perceperea lumii din perspectiva celui alt). a învăța să fii și a învăța să faci

(competențe, atitudini care îi permit copilului să facă față unei multitudini de situații) (Delors, 2000).

În literatura de specialitate determinăm un șir de sugestii de natură metodologică pentru realizarea educației pentru drepturile omului ar fi:

- **pentru perioada preșcolară** (accentul cade pe **cooperare**):
 - prezentarea unor povestiri centrate pe valori (precum: cooperare, respect, ajutor etc.);
 - valorificarea unor ocazii speciale, cum ar fi ziua de 1 iunie ca zi *internațională* a copilului, pentru a da concretețe ideii de *solidaritate* prin modalități diverse (jocuri, schimburi de jucării etc.);
 - prezentarea unor materiale care să permită înțelegerea consecințelor negative ale discriminării, rasiale sau de orice natură etc.;
- **pentru perioada școlară** (în primii ani de școlarizare, accentul cade pe **învățarea toleranței**):
 - crearea în clasă a unei atmosfere favorabile respectării drepturilor fundamentale;
 - elaborarea unui regulament al clasei, care să cuprindă drepturi și responsabilități, astfel încât fiecare elev să se simtă în siguranță. Acest exercițiu oferă avantajul că regulile nu mai sunt percepute ca exterioare și constrângătoare, ci sunt „construite» chiar de către copii și, în consecință, dezvoltă responsabilitatea în sensul respectării regulilor;
 - identificarea valorilor universale și elaborarea unor reguli care să gverneze relațiile dintre oameni la nivelul comunității mondiale. Rezultatele elevilor pot fi comparate cu textul Declarației Universale a Drepturilor Omului pentru a constata dacă „ceea ce au propus ei poate să reprezinte eventual o versiune simplificată a ceea ce au gândit și au scris oamenii unei generații anterioare, care s-au străduit să redacteze o listă precisă și completă a acestor drepturi»
 - contactul direct cu textele Declarației Universale a Drepturilor Omului, Declarației Drepturilor Copilului, Convenției cu privire la Drepturile Copilului;
 - analiza istorică a drepturilor fundamentale ale omului (demers de contextualizare temporală, istorică). Elevii trebuie încurajați să caute în istorie faptele care atestă lupta omului pentru respectarea drepturilor sale și persoanele care ilustrează această idee;
 - studii de caz referitoare la încălcarea drepturilor umane fundamentale (contextualizare social-politică);
 - exerciții de simulare a activității de guvernare, a organizării unei apărări a drepturilor omului etc. (Landsheere, 1992)
 - exerciții de imaginație: „Ce ar caracteriza o școală, un oraș, o țară, o lume în care drepturile omului ar fi integral respectate?». J. Rawls propune următorul „joc de gândire» : „Imaginează-ți că ești un membru al unui Consiliu Superior și trebuie să elaborezi toate legile unei societăți viitoare. Trebuie să te gândești la absolut tot, pentru că, după ce s-a căzut de acord și s-au semnat legile, toți membrii Consiliului vor cădea la pământ morți, iar peste câteva secunde se vor trezi exact în societatea ale cărei legi le-au făcut. Problema este că nici un membru al Consiliului nu știe nimic despre locul, vârsta sau sexul pe care le va avea în noua societate» (Gaarder, 1997). Lucrând singuri sau în echipă, copiii învață să se pună în situația celuilalt, să gândească asupra semnificației umanului, să imagineze sensul evoluției și să conștientizeze că acesta depinde de calitatea deciziilor pe care ei le iau;
 - exerciții de evaluare, cu ajutorul unei scări de valori, a atitudinilor, intențiilor comportamentale ;
 - implicarea elevilor într-o cercetare-acțiune având ca temă unul sau mai multe drepturi ale omului.

Referințe bibliografice:

1. Adevărul vorbit de Copii., (2010) Raportul Copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova, Chișinău.
2. Birzea, C., (1998) Arta și știința educației, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București.
3. Delors, J. (coord.) (2000) Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI, Editura Polirom, Iași.
4. Momanu, M., (2006) Introducere în teoria educației, Ed. Polirom, Iași.